

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
POLITIKOS ĮGYVENDINIMO GRUPĖ
PAŽYMA
DĖL ENERGIJOS IŠTEKLIŲ RINKOS ĮSTATYMO NR. XI-2023 8, 13, 19-1 IR 28-1 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO (TAP-18-2025)

2018-12-04 Nr. NV-3258

Vilnius

Projekto rengėjas: Energetikos ministerija.

Projekto tikslas: sudaryti galimybę energijos išteklių rinkos dalyviams vienodomis sąlygomis konkuruoti biokuro rinkoje naudojantis skaidria, aiškiai sureguliuota ir nediskriminaciniais pagrindais veikiančia centralizuota prekybos energijos ištekliais birža; supaprastinti energijos išteklių rinkos dalyvių kontrolę.

Dabartinė padėtis:

Šiuo metu, vadovaujantis Energijos išteklių rinkos įstatymo 191 straipsnio 1 dalimi, prievolė teikti pirmenybę energijos išteklių biržai yra numatyta šilumos tiekėjams, reguliuojamiems nepriklausomiems šilumos gamintojams ir bendriems šilumos ir elektros energijos gamintojams, kurie elektros ir (ar) šilumos energijai gaminti naudoja biokurą. Pagal galiojantį reguliavimą nėra galimybės tiksliai apskaičiuoti palyginamųjų šilumos gamybos sąnaudų, o vidutinės energijos išteklių biržos kainos formavimo pareiga tenka tik daliai energijos išteklių rinkos dalyvių, suteikiant likusiai daliai nepagrįstą konkurencinį pranašumą.

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, kuri tvirtina Šilumos gamybos ir (ar) supirkimo tvarkos ir sąlygų aprašą, įvertinusi šilumos ūkyje konkuruojančių šilumos gamintojų praktiką, siekdama šilumos ūkyje užtikrinti pagrįstą konkurenciją bei mažiausiomis sąnaudomis užtikrinti patikimą ir kokybišką šilumos tiekimą šilumos vartotojams, 2018 m. vasario 28 d. priėmė nutarimą Nr. O3E-54 „Dėl Šilumos supirkimo iš nepriklausomų šilumos gamintojų tvarkos ir sąlygų aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, kuriuo palyginamųjų sąnaudų apskaičiavimo metodika keičiama į nuo šilumos tiekėjo įrenginių sąnaudų nepriklausančią metodiką. Pagal šią metodiką palyginamųjų sąnaudų apskaičiavimui didelę reikšmę turi vidutinė energijos išteklių biržoje įsigyto atitinkamos rūšies biokuro kaina, kurios apskaičiavimui pagal dabar galiojančius teisės aktus neturi įtakos dvišaliai sandoriai, sudaryti ne per energijos išteklių biržą. Todėl pakeitus tvarką, kuri nustatė palyginamųjų šilumos gamybos sąnaudų apskaičiavimą ir riboją nepriklausomų šilumos gamintojų šilumos supirkimo kainas, ir dėl to išaugus vidutinės energijos išteklių biržos kainos svarbai, būtina užtikrinti, kad pagal naująją tvarką vidutinės energijos išteklių biržos kainos formavimo pareiga tektų visiems energijos išteklių rinkos dalyviams.

Pažymėtina, kad Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje įtvirtintas šilumos ūkio srities plėtojimo principas – užtikrinti energijos išteklių įsigijimą skaidriausiu ir konkurencingiausiu būdu, užtikrinant mažiausius kaštus galutiniam vartotojui. Energetikos ministerijos teigimu, sandoriai energijos išteklių biržoje yra skaidriausia ir efektyviausia biokuro prekybos forma. Prekyba atvirame aukcione sudaro sąlygas formuoti skirtingų rūšių biokuro rinkai, nustato aiškias ir vienodas sąlygas visiems aukciono dalyviams, mažina biokuro gamybos ir prekybos koncentraciją ir užtikrina skaidrią biokuro kainodarą.

Pažymėtina, kad įstatyme numatyti subjektai privalo teikti pirmenybę energijos išteklių biržai, nebent energijos išteklių biržoje dėl objektyvių priežasčių nebuvo galima įsigyti reikalingo atitinkamos biokuro rūšies kiekio ar jo dalies arba kitais būdais įsigyti biokurą yra ekonomiškai naudingiau.

Priėmus Įstatymo projektą kyla grėsmė dėl momentinės paklausos energijos išteklių biržoje padidėjimo ir jau sudarytų biokuro tiekimo sandorių tolimesnio vykdymo. Šioms grėsmėms suvaldyti yra numatyta, kad iki šio įstatymo tiesiogiai sudaryti dvišaliai susitarimai, įskaitant visus galimus jų pratęsimus, kurie yra užregistruoti pagal šio įstatymo reikalavimus, galios ne ilgiau kaip vienus metus. Tuo ne tik suteikiama laiko energijos išteklių biržai pasirengti galimam biokuro pirkimui per biržą didėjimui, bet ir suteikiamas terminas užbaigti vykdyti sudarytas sutartis.

Projekto tikslas:

- nustatyti, kad prievolė teikti pirmenybę energijos išteklių biržai būtų numatyta ne tik šilumos tiekėjams ir reguliuojamiems nepriklausomiems šilumos gamintojams, bet visiems šilumos aukciono dalyviams;
- supaprastinti energijos išteklių rinkos dalyvių kontrolę ir viešinti informaciją apie energijos išteklių rinkoje sudaromus tiesioginius dvišalius sandorius.

Derinimas: įstatymo projektui pastabas ir pasiūlymus pateikė Teisingumo ministerija, Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, Lietuvos nepriklausomų šilumos gamintojų asociacija, kiti nepriklausomi šilumos gamintojai, biokuro tiekėjai, Lietuvos laisvosios rinkos institutas ir kt. Pateiktoms pastaboms aptarti 2018 m. lapkričio 12 d. suorganizuotas suinteresuotų institucijų pasitarimas. Po pasitarimo pastabas pakartotinai pateikė Lietuvos nepriklausomų šilumos gamintojų asociacija. Dėl likusių nesuderintų pastabų pateikta derinimo pažyma. Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupė taip pat pateikė esminių pastabų.

Didžioji dalis pastabų dėl keičiamo reguliavimo esmės yra pateikta iš nepriklausomų šilumos gamintojų ir biokuro tiekėjų pusės. Į šias pastabas galėtų būti atsižvelgiama tiek, kiek tai neprieštaruja pačiai reglamentavimo esmei, pvz., siūlytina Energetikos ministerijai pateikti išsamius paaiškinimus dėl siūlomo

reglamentavimo įgyvendinimo įtakos biokuro tiekėjams: planuojamų taikyti/ taikomų priemonių, siekiant palengvinti / skatinti naujų biokuro tiekėjų atėjimą į išteklių biržą, užstatų sistemos pakeitimo ir t. t. Pažymėtina, kad priešingai, nei teigiama pastabose, konkurencingumas ir mažiausių kaštų principas kuriamas ne nustatant prievolos vieniems subjektams ir privilegijas kitiems, o siekiant suderinti visų subjektų atliekamas pareigas ir sukuriant mechanizmą, kuris užtikrintų mažiausius kaštus ir pagrįstą kainą galutiniam vartotojui.

Dalykinio vertinimo išvada:

1. Siūlytina Energetikos ministerijai:
 - 1.1. Įstatymo projekto lydimąją medžiagą papildyti išsamiais paaiškinimais dėl siūlomo reglamentavimo įgyvendinimo įtakos biokuro tiekėjams ir planuojamų taikyti/ taikomų priemonių, siekiant palengvinti / skatinti naujų biokuro tiekėjų atėjimą į išteklių biržą (užstatų sistemos pakeitimo ir t. t.);
 - 1.2. Įvertinti Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pastabas, ypatingai atkreipiant dėmesį į pastabas, susijusias su tiesiogiai sudaromų dvišalių susitarimų duomenų registravimu ir perdavimu VKEKK bei sankcijų proporcingumu nereguliuojamiems šilumos gamintojams (2, 4, 5 pastabos).
2. Atsižvelgiant į įstatymo projekto pobūdį bei į Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pastabas, siūlytina nutarimo projektą svarstyti Vyriausybės tarpinstituciniame pasitarime.